

ÖZET

Bu çalışmada, *Dede Korkut* anlatılarını çatışmacı yaklaşımla ele almak ve iktidar ilişkilerini odağa alarak metnin kuruluşu ve unsurları hakkında bir yoruma ulaşmak amaçlanmıştır. Beş bölümden oluşan çalışmada günümüze ulaşan Dede Korkut yazmaları ile Oğuzname metinleri temel alınmıştır.

İlk bölümde çatışmacı yaklaşıma genel olarak yer verilmiş, çatışma kuramının anlatıları değerlendirmede sağlayacağı yararlar tartışılmıştır.

İkinci bölümde *Dede Korkut* anlatılarının ve Oğuznamelerin tarihî siyasi zemini, şecere metinlerinin iktidarın meşruiyet söylemiyle ilişkisi ele alınmış; Oğuznamelerin ortaya çıkmasında Şuûbîlik, Fars geleneği ve Moğol etkisi; Türklerin Oğuz Han üzerinden kutlu bir soya bağlanması ile ilgili anlatıların temel referansları ve nitelikleri tartışılmıştır. Bu bölümde ayrıca Oğuznamelerin Osmanlı Devleti'nin meşruiyet söyleminin parçası olmasıyla ilgili süreç de değerlendirilmektedir. Oğuz Han'ın soy ağacına yer veren kaynakların karşılaştırılması ve ortaya konan şecere metinlerinin *Dede Korkut Kitabı*'yla ilişkisi de bu bölümün önemli bir konusudur.

Üçüncü bölümde anlatıcı odağa alınarak metnin yazılı ve sözlü kültür içindeki yeri, anlatıcının iktidar söylemine aracı konumu, Dede Korkut'un ozan ve ulu kişi olarak kimliği, kültür yaratıcı ve dışıl yönü, Oğuz toplumu içindeki konumu tartışılmıştır.

Dede Korkut anlatılarında devlet anlayışı, birey ve toplum arasındaki ilişkiler, statüler, sıradüzeni yapısı, Oğuz devletinin temel nitelikleri, otoritenin manevi ve askerî ayrımı gibi konular dördüncü bölümü oluşturmuştur. Bu bölümde ayrıca Tanrı gölgesi kavramı tarihî siyasi boyutlarıyla tartışılmış; “toy”, “temaşa ve teferrüç”, “sofra açmak” gibi iktidarın göstergesi olan durumlar; ayrıca ordu, ev, ala sayban, göç gibi konargöçer yaşamın önemli unsurları, Oğuz toplumu hakkında sosyolojik bir yoruma ulaşmak amacıyla ele alınmıştır.

Beşinci bölümde Oğuz kimliği ve bu kimliğin karşısına aldığı ötekilikler konu edilmiştir. Kahramanların, kadının ve Dede Korkut'un toplum ve devlet karşısındaki konumu; gücün olumsuzlanamazlığı, akıl ve güç karşıtlığı, meydan ve meydanın gerisi, normatif etki, erkekliğin olumlu alternatifi, “kılıç ve sofrası” gibi kavramlar

etrafında tartışılmıştır. Oğuz kimliğinin önemli bir yönü olarak gaza olgusu, tarihselliğin de dikkate alındığı bir zeminde tartışılmış; alp ve kâfir üzerinden Oğuz'un kimlik belirlenimi ortaya konulmak istenmiştir. Bu bölümde ayrıca Oğuz ideallerinin bir ifadesi olarak Dede Korkut'un kehanetle ilgili ifadeleri değerlendirilmiştir.

Oğuzname dünyasının bir cüzü olan *Dede Korkut Kitabı*'nın Oğuz kimliğinin bir ifade aracı olarak taşıdığı anlam, çalışmanın temel konusudur. Çalışmada, çeşitli boyutlarıyla değerlendirilen Oğuz kimliğinin destan anlatılarına konu olan bir kimliğe karşılık geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Dede Korkut Kitabı, Oğuzname, anlatı, iktidar, çatışma, kimlik.

ABSTRACT

This study aims to examine the Dede Qorqut narratives through a conflict-theoretic approach and to arrive at an interpretation of the manuscript's constitution and elements by focusing on power relations. Based on the Dede Qorqut manuscripts and Oghuzname texts that have survived to this day, the study comprises five sections.

The first section introduces the conflict-theoretic approach in general and discusses the benefits that conflict theory provides in evaluating narratives.

The second section addresses the historical-political context of the Dede Qorqut narratives and the Oghuznames, the relationship between genealogy texts and the legitimacy discourse of power, the influence of Shu'ubiyya, Persian tradition, and the Mongol impact on the emergence of the Oghuznames; and the core references and characteristics of the narratives related to the Turks' connection to a sacred lineage through Oghuz Khan. This section also evaluates the process by which the Oghuznames became part of the Ottoman State's legitimacy discourse. The comparison of sources that provide Oghuz Khan's genealogy and the relationship between the presented genealogy texts and the Book of Dede Qorqut constitute a significant topic of this section.

The third section focuses on the narrator and discusses the manuscript's place in written and oral culture, the narrator's intermediary role in the power discourse, Dede Qorqut's identity as a bard and sage, his culture-creating and feminine aspects, and his position within Oghuz society.

The fourth section comprises topics such as the concept of state in the Dede Qorqut narratives, the relationships between the individual and society, statuses, hierarchical structure, the fundamental characteristics of the Oghuz state, and the spiritual and military distinction of authority. This section also discusses the concept of 'shadow of God' within its historical-political dimensions, situations indicative of power such as *toy* "festivity", *temaşa* "spectacles", spread of food, and the important elements of nomadic life such as "ordu, ev, ala sayban, göç", aiming to arrive at a sociological interpretation of Oghuz society.

The fifth section addresses the Oghuz identity and its oppositions to otherness. Concepts such as the heroes', women's, and Dede Qorqut's positions vis-à-vis society and state, the negationality of power, the opposition of reason and power, the public sphere and its margins, normative influence, the positive alternative to masculinity, and “the sword and the table” are discussed. The phenomenon of *ghaza* “holy war”, as an important aspect of Oghuz identity, is discussed on a foundation that considers historicity, and the Oghuz identity determination through the *alp* “warrior” and the *kâfir* “infidel” is sought. This section also evaluates Dede Qorqut's prophetic expressions as an expression of Oghuz ideals.

The meaning carried by the Book of Dede Qorqut, a component of the Oghuzname world, as an expression tool of Oghuz identity, is the core subject of this study. The study concludes that the Oghuz identity evaluated with various dimensions corresponds to an identity that is the subject of epic narratives.

Keywords: Book of Dede Qorqut, Oghuzname, narrative, conflict, power, identity.